

**UCHWAŁA NR XXXVIII/348/13
RADY MIEJSKIEJ W BIERUTOWIE**

z dnia 20 listopada 2013 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2013-2017

Na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 ze zm.) w związku z art. 6 ust.2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 ze zm.), Rada Miejska w Bierutowie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2013-2017" w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Bierutowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Miejskiej
w Bierutowie

mgr inż. Urszula Kociolek

**Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony
Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2013-2017**

Bierutów, 2013 r.

Wstęp

Zjawisko przemocy w rodzinie, ze względu na swoją złożoność, zasługuje na miano problemu interdyscyplinarnego i jako takie leży w kręgu zainteresowań zarówno osób związanych ze „światem nauki”, jak również „praktyków”. Do tej ostatniej grupy należą: pracownicy socjalni, pracownicy służby zdrowia, wymiaru sprawiedliwości, funkcjonariusze organów ścigania, terapeuci, pracownicy organizacji pozarządowych, etc). Ze względu na wieloaspektowy charakter można powiedzieć, że problem zjawiska przemocy w rodzinie, posiada wiele oblicz i manifestuje się w różnorodny sposób. Dowodem na taki stan rzeczy jest nie tylko mnogość definicji i typologii pojęcia „przemoc w rodzinie”, ale również istnienie i wykorzystywanie różnorodnych metod przeciwdziałania temu zjawisku.

Problem przemocy w rodzinie, obecnie analizowany jest w sposób szczególny . Dowodem na to może być chociażby ciągle rosnąca liczba publikacji poświęconych przemocy w rodzinie, zwiększająca się liczba realizowanych badań naukowych w tym zakresie, zwiększająca się liczba organizacji pozarządowych i agend rządowych odpowiedzialnych za przeciwdziałanie temu zjawisku. Analizując pozytywne skutki toczącej się debaty społecznej o różnych obliczach i przyczynach przemocy w rodzinie wskazać trzeba z całą stanowczością, że są one nie tylko naukowe (teoretyczne), ale coraz częściej mają swój wymiar praktyczny. Mowa tutaj o podejmowaniu przez instytucje publiczne i organizacje pozarządowe wspólnych wysiłków prowadzących do opracowywania i realizacji programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Osłabienie zjawiska przemocy w rodzinie może nastąpić poprzez ścisłą współpracę różnego rodzaju podmiotów pośrednio, bądź bezpośrednio związanych z problematyką przemocy w rodzinie w realizowaniu gminnych, wojewódzkich i ogólnokrajowych programów.

1. Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie

Na zjawisko przemocy w rodzinie można patrzeć z różnych punktów widzenia przyjmując perspektywę indywidualną, systemową lub społeczną. Perspektywa indywidualna to spojrzenie przez pryzmat osoby doświadczającej przemocy lub przez pryzmat sprawcy. Perspektywa systemowa to ukazanie możliwych form wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc oraz opis metod wsparcia. Perspektywa społeczna to odbiór społeczny zjawiska przemocy w rodzinie, postawy członków lokalnej społeczności wobec aktów przemocy, prospołeczność obywateli, postawy i czynniki mogące sprzyjać przemocy lub ją usprawiedliwiać. Na przemoc w rodzinie można spojrzeć również z perspektywy:

prawnej - kiedy akt przemocy jest przestępstwem skodyfikowanym w kodeksie karnym, przepisach karnych i zagrożonym określoną karą,

moralnej – kiedy dokonywanie przemocy to krzywdzenie słabszego, a sprawca powinien podlegać sankcjom własnego sumienia i potępieniu ze strony innych,

psychologicznej – kiedy przemoc to sytuacja cierpienia i bezradności, która odsłania mechanizmy wewnętrzne i sytuacyjne oraz złożone procesy interakcji między sprawcą a osobą doświadczającą przemocy.

Z każdego punktu widzenia przemoc w rodzinie może być różnie opisywana. Może wywoływać różnorodne emocje, począwszy od skrajnego współczucia po

niepohamowany gniew i sprzeciw. Pomimo sporów definicyjnych, zjawisko przemocy w rodzinie jest przede wszystkim indywidualnym dramatem osób jej doświadczających i jako takie staje się przedmiotem publicznej debaty.

1.1. Definicje.

Przemoc w rodzinie w świetle ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, to jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Osobami najbliższymi są: małżonek, dzieci, rodzice, rodzeństwo, powinowaci, przysposobieni oraz ich małżonkowie, a także inne osoby wspólnie zamieszkujące i gospodarujące. Do form przemocy w rodzinie zalicza się przemoc fizyczną, psychiczną, seksualną i ekonomiczną.

- **Przemoc fizyczna to:** popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, powodowanie oparzeń, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, nieudzielanie koniecznej pomocy, itp.

- **Przemoc psychiczna to:** wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami, domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie, stosowanie gróźb itp.

- **Przemoc seksualna to:** wymuszanie pożycia seksualnego, nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, seksu z osobami trzecimi sadystyczne formy współżycia seksualnego, krytyka zachowań seksualnych, itp. W przypadku dzieci częściej używa się określenia dziecko wykorzystywane seksualnie.

- **Dziecko wykorzystywane seksualnie** to każda jednostka ludzka w wieku bezwzględnej ochrony (wiek ten określa prawo), którą osoba dojrzała seksualnie naraża na jakąkolwiek aktywność natury seksualnej, której intencją jest seksualne zaspokojenie osoby dorosłej. W Polsce określono ten wiek na 15 lat. Oznacza to, że każdy kontakt o charakterze seksualnym osoby dorosłej z osobą poniżej 15 roku życia jest wykorzystaniem seksualnym, nawet jeśli dziecko wyraziło zgodę na kontakt seksualny

- **Przemoc ekonomiczna i zaniedbanie to:** odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, niezaspokajanie materialnych potrzeb rodziny, brak opieki i uniemożliwianie zaspokajania podstawowych potrzeb fizjologicznych (związanych ze snem, jedzeniem, higieną, itp.)

1.2. Przyczyny przemocy w rodzinie – model ekologiczny.

Przemoc jest problemem złożonym, jest wynikiem zależności pomiędzy czynnikami biologicznymi, społecznymi, kulturowymi, ekonomicznymi i politycznymi. Model ekologiczny

pomaga badać czynniki wpływające na zachowanie (ryzyko bycia sprawcą lub ofiarą) dzieląc je na cztery kategorie:

- czynniki biologiczne (charakterystyka demograficzna, zaburzenia psychiczne, nadużywanie substancji psychoaktywnych, wcześniejsze zachowania agresywne lub doświadczenie przemocy);
- stosunki z najbliższymi (z rodziną, przyjaciółmi i partnerami);
- konteksty społeczne – charakterystyka otoczenia (szkoła, praca, sąsiedzi);
- czynniki socjologiczne (dostępność broni, normy społeczne i kulturowe, politykę zdrowotną, edukacyjną, gospodarczą i społeczną).

Model ekologiczny wyjaśnia przyczyny przemocy i ich złożonych interakcji pokazując jednocześnie, jakie działania należałoby podjąć (i na jakich poziomach) aby zapobiegać przemocy:

- modyfikowanie indywidualnych zachowań zwiększających ryzyko;
- zapewnienie profesjonalnej pomocy i wsparcia dla rodzin z zaburzeniami, monitorowanie miejsc publicznych oraz podejmowanie kroków w celu rozwiązywania problemów mogących prowadzić do przemocy;
- przeciwdziałanie niepożądanym postawom i praktykom o podłożu kulturowym.

1.3. Skutki przemocy.

Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie to nie tylko ukazanie jej przyczyn, definicji oraz form występowania, ale również wskazanie na jej główne skutki. Do najczęstszych skutków stosowania przemocy w rodzinie, zaliczyć należy skutki o charakterze indywidualnym, społecznym oraz ekonomicznym.

1.3.1 Skutki indywidualne.

Osoby uwikłane w przemoc, a więc ofiary przemocy oraz jej sprawcy, ponoszą skutki o charakterze indywidualnym.

Osoby dorosłe doznające przemocy mogą ponieść śmierć w wyniku aktu przemocy lub samobójstwa będącego skutkiem przewlekłego stresu lub/i depresji, mogą doznać urazów fizycznych, trwałego kalectwa. Skutkiem przemocy mogą być też: zaburzenia zdrowia fizycznego i psychicznego, uzależnienie od substancji psychoaktywnych, trudności w funkcjonowaniu w różnych rolach społecznych, ubóstwo, bezdomność.

W przypadku dzieci – ofiar przemocy - skutkiem może być: śmierć w wyniku aktu przemocy lub samobójstwa, trwałe kalectwo. Skutkiem mogą być też: urazy fizyczne, zaburzenia zdrowia fizycznego i psychicznego, sięganie po środki uzależniające, uzależnienie, prostytuowanie się, konflikty z prawem, przejawianie zachowań agresywnych, nieprawidłowo rozwijająca się osobowość, zaburzony proces socjalizacji, demoralizacja, trudności wychowawcze, trudności w nauce oraz problemy w życiu dorosłym.

Sprawcy przemocy mogą ponieść śmierć w wyniku zabójstwa przez ofiarę w akcie samoobrony lub samobójstwa (najczęściej po zabójstwie ofiary), mogą doznać urazów, trwałego kalectwa. Skutkiem może być też bezdomność. Najczęściej dotyczy ona osób, które opuściły zakład karny.

1.3.2 Skutki społeczne.

Przemoc w rodzinie dotyka nie tylko tych, którzy bezpośrednio jej doznają. Dzieci wychowywane w rodzinie, w której jeden z rodziców stosuje przemoc wobec drugiego rodzica, nie mają zaspokojonej podstawowej potrzeby psychologicznej, jaką jest potrzeba bezpieczeństwa. Przeżywają też wiele negatywnych uczuć: lęk, wstyd, poczucie winy. To sprawia, że często występują u nich zaburzenia emocjonalne i zaburzenia zachowania. Niektóre z nich próbują radzić sobie z negatywnymi uczuciami sięgając po środki uzależniające.

Część dzieci, zwłaszcza chłopców, identyfikuje się ze sprawcą i zaczyna się zachowywać agresywnie wobec innych ludzi – zarówno rówieśników jak i dorosłych. W taki sposób krąg osób, pośrednio dotkniętych skutkami przemocy w rodzinie, rozszerza się na osoby obce.

Dorośli, którzy jako dzieci doświadczyli przemocy w rodzinie, często mają trudności z funkcjonowaniem w roli rodzica, a to sprawia, że ich dzieci mogą mieć problemy. Tak więc krąg osób pośrednio dotkniętych przemocą rozszerza się też na następne pokolenia.

1.3.3 Skutki ekonomiczne.

Przemoc w rodzinie niesie za sobą również skutki ekonomiczne. Ponosi je każdy obywatel. Skutki ekonomiczne, związane z systemowym wsparciem osób uwikłanych w przemoc, można zobrazować poprzez wskazanie instytucji bezpośrednio lub pośrednio zajmujących się problemem przemocy w rodzinie.

- 1) **Policja** – wielokrotne interwencje w domach, przyjmowanie pokrzywdzonych w komisariatach, wizyty dzielnicowych i funkcjonariuszy ds. nieletnich w miejscu zamieszkania rodzin dotkniętych przemocą, umieszczanie sprawców w policyjnych pomieszczeniach dla osób zatrzymanych, sporządzanie pism i wniosków do instytucji, m.in. w przedmiocie uzależnienia czy o wgląd w sytuację rodziny i dziecka, prowadzenie dochodzeń, izby dziecka.
- 2) **Służba zdrowia** – leczenie chorób psychosomatycznych i zaburzeń psychicznych - ambulatoryjne i szpitalne, leczenie skutków urazów doznanych w wyniku przemocy, w tym zabiegi chirurgiczne, rehabilitacja po urazach.
- 3) **Pomoc społeczna** – zasiłki celowe, poradnictwo specjalistyczne, praca socjalna.
- 4) **Edukacja** – propagowanie skutecznych sposobów powstrzymywania przemocy, obalanie mitów na temat przemocy, szkolenia na temat przemocy, wspieranie różnych form spędzania wolnego czasu promujące zachowania nieagresywne, organizowanie spotkań edukacyjnych dla mieszkańców, np. w świetlicach środowiskowych.
- 5) **Zakłady karne i areszty śledcze** – koszty utrzymania i resocjalizacji osób aresztowanych i skazanych.
- 6) **Ministerstwo Sprawiedliwości** – schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze.
- 7) **Prokuratura i sąd** (karny i rodzinny) – prowadzenie spraw, opłacanie kuratorów.

8) **ZUS** – zwolnienia lekarskie i renty.

9) **Pracodawcy** – gorsza wydajność pracy osób, które żyją w przewlekłym stresie, zwolnienia lekarskie.

2. Celem ogólnym programu jest tworzenie warunków do skuteczniejszego przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez:

- 1) zmniejszanie skali zjawiska przemocy w rodzinie,
- 2) zwiększanie dostępności pomocy rodzinom, w których stosowana jest przemoc,
- 3) zwiększanie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- 4) zwiększanie skuteczności działań interwencyjnych, korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

3. Cele realizowane będą poprzez:

- 1) systematyczne diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie,
- 2) podnoszenie wrażliwości społecznej wobec przemocy w rodzinie,
- 3) szkolenie służb zajmujących się przemocą w rodzinie,
- 4) udzielanie profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie,
- 5) oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie,

4. Założenia programu

Realizacja celów Programu zakłada:

- 1) uwrażliwienie społeczności lokalnej na problem przemocy w rodzinie,
- 2) promowanie modelu rodziny wolnego od przemocy,
- 3) edukację dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie przemocy w rodzinie,
- 4) działania interdyscyplinarne w zakresie przeciwdziałania przemocy.

5. Program jest spójny z Programami:

- Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy,
- Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta i Gminy Bierutów na lata 2013- 2017,
- Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnym Programem Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta i Gminy Bierutów na rok 2013 i będzie realizowany w oparciu o następujące akty prawne:
 - **ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie** (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 ze. zm.),

- ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r., poz. 182 t. j. ze zm.),
- ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2012 r. poz., 1356 t. j. ze zm.).

6. Zasoby Miasta i Gminy Bierutów w zakresie realizacji Programu:

- 1) Zasoby ludzkie - specjaliści z różnych dziedzin.
- 2) Zasoby instytucjonalne - instytucje i organizacje zajmujące się problemem przemocy w rodzinie oraz instytucje i organizacje pełniące funkcję wspierającą:
 - Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
 - Komisariat Policji w Bierutowie,
 - Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
 - placówki oświatowo-wychowawcze,
 - Zakład Opieki Zdrowotnej,
 - organizacje pozarządowe,
 - parafie.

7. Czynniki gwarantujące właściwą realizację Programu:

- poparcie działań i współpraca z samorządem gminnym,
- dobra znajomość środowiska przez pracowników socjalnych,
- dobra współpraca służb i instytucji na terenie gminy oraz poza nią,
- otwartość i chęć współpracy specjalistów,
- silne więzi rodzinne,
- chęć zmiany i wyjścia z kryzysu.

8. Zagrożenia w realizacji zadań:

- stereotypy panujące w środowisku na temat przemocy w rodzinie,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
- brak współpracy rodziny w zakresie przezwycięzania kryzysów,
- problem uzależnienia od alkoholu w rodzinach,
- ubóstwo,
- brak infrastruktury socjalnej w gminie,
- brak lub zbyt mała współpraca interdyscyplinarna,

- brak motywacji ekonomicznej dla członków zespołu interdyscyplinarnego,
- brak odpowiednich i skutecznych narzędzi prawnych.

9. Realizacja celów Programu

CEL 1

Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Miasta i Gminy Bierutów:

- 1) Współpraca w ramach zespołu interdyscyplinarnego:
 - a) pracownicy socjalni,
 - b) przedstawiciele oświaty,
 - c) przedstawiciele policji,
 - d) kuratorzy sądowi,
 - e) przedstawiciele Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
 - f) przedstawiciele ochrony zdrowia,
 - g) przedstawiciele organizacji pozarządowych,
 - h) inne podmioty w zależności od zasobów.
- 2) Działania:
 - a) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
 - b) opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach,
 - c) rozpowszechnianie informacji o instytucjach oraz możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym,
 - d) monitorowanie sytuacji rodzin dotkniętych przemocą,
 - e) dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań,
 - f) podejmowanie działań prewencyjnych w środowiskach zagrożonych przemocą,
 - g) inicjowanie interwencji w środowiskach dotkniętych przemocą,
 - h) udział w działaniach edukacyjno-informacyjnych.
- 3) Edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie przemocy:
 - a) propagowanie skutecznych sposobów powstrzymywania przemocy,
 - b) obalanie mitów na temat przemocy,
 - c) szkolenia na temat przemocy,
 - d) wspieranie różnych form spędzania wolnego czasu promujące zachowania nieagresywne,

- e) organizowanie spotkań edukacyjnych dla mieszkańców, np. w świetlicach wiejskich,
 - f) dystrybucja ulotek i informacji na temat przemocy i jej skutków,
 - g) organizowanie konkursów, np. plastycznych, wśród dzieci i młodzieży w zakresie zapobiegania przemocy.
- 4) Podmioty realizujące działanie:
- a) placówki oświatowo-wychowawcze,
 - b) Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
 - c) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
 - d) Policja,
 - e) Gminny Zespół Interdyscyplinarny,
 - f) Inne podmioty, w zależności od zasobów gminy.

CEL 2

Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

1. Działania:

- 1) Doprowadzenie do odizolowania sprawców od ofiar oraz złożenie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy wobec członków rodziny.
- 2) Udzielanie informacji sprawcom przemocy na temat programów korekcyjno-edukacyjnych.
- 3) Przeprowadzanie rozmów z osobami stosującymi przemoc.
- 4) Kierowanie przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz prokuratora wniosków do Sądu Rejonowego w Oleśnicy o obowiązek podjęcia leczenia odwykowego, w związku z nadużywaniem alkoholu.

2. Podmioty realizujące działanie:

- 1) placówki oświatowo-wychowawcze,
- 2) Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- 3) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- 4) Policja,
- 5) Gminny Zespół Interdyscyplinarny,
- 6) Inne podmioty, w zależności od zasobów gminy.

CEL 3

Zwiększenie pomocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie

1. Działania:

Utworzenie punktu informacyjnego:

- 1) udzielanie informacji dotyczącej bezpiecznego schronienia osobom dotkniętym przemocą w ośrodkach interwencji kryzysowej w specjalistycznych ośrodkach wsparcia,
- 2) udzielanie informacji na temat pozyskania zaświadczenia lekarskiego,
- 3) udzielanie informacji na temat praw osób będących ofiarami przemocy,
- 4) udzielanie informacji sprawcom przemocy na temat programów korekcyjno-edukacyjnych,
- 5) rozpowszechnianie telefonu zaufania „Niebieska Linia”, „Pomarańczowa Linia”.

2. Podmiot realizujący działanie:

Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

3. Prowadzenie działań interwencyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy:

- 1) podejmowanie działań interwencyjnych w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty”,
- 2) przekazywanie informacji o podejmowanych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego.

4. Podmioty realizujące działanie:

- 1) Policja,
- 2) Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- 3) Ośrodek Interwencji Kryzysowej,
- 4) Gminny Zespół Interdyscyplinarny,
- 5) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- 6) Przedstawiciele oświaty,
- 7) Przedstawiciele ochrony zdrowia.

5. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia. Podmioty realizujące działanie:

- 1) Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- 2) Policja,
- 3) Gminny Zespół Interdyscyplinarny.

10. Monitorowanie

Monitorowanie realizacji Programu odbywać się będzie w oparciu o

dane uzyskane od podmiotów zaangażowanych w jego realizację.

11. Finansowanie Programu

Program będzie finansowany ze środków budżetu Miasta i Gminy Bierutów, dotacji oraz ze środków pozabudżetowych pozyskanych z innych źródeł.

12. Promocja Programu

Informacje na temat programu przekazywane będą mieszkańcom Miasta i Gminy Bierutów oraz instytucjom zaangażowanym w jego realizację poprzez:

- 1)** strony internetowe: Urzędu Miejskiego w Bierutowie, Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, realizatorów, partnerów,
- 2)** plakatowanie na obszarze gminy.